

ПРОБЛЕМИ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Біліченко О.,

**здобувач 1-го року підготовки Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.**

Поняття «цінності» використовується різними науками і трактується неоднозначно. Проблема цінностей у філософських науках вперше окреслив Аристотель. Платон, розвиваючи власну концепцію, звів її до досягнення «блага» [20]. Значно пізніше Р. Лотце вибудував ієрархію цінностей та ввів поняття аксіології. У соціальних науках під цінністю розуміється будь-який суспільно значущий об'єкт [5;13; 21]. У психології цінності – це об'єкти, що викликають емоційно-оцінювальне ставлення з боку суб'єкта [7;17;18]. Так, О. Запорожець трактує цінності як систему усвідомлень, що відображають ставлення людини до світу [8]. С. Занюк – як сукупність стійких мотивів, що визначають орієнтири діяльності особистості [7]. Н. Вознюк – як те, до чого необхідно прагнути, ставитися з визнанням, повагою [5].

Висвітлення змісту поняття «цінність» представлено в працях Г. Балла, М. Боришевського, Л. Виготського, О. Видри, Г. Костюка, В. Рибалка, В. Семиченко, Т. Титаренко. Серед зарубіжних авторів, в першу чергу, варто відмітити Г. Ріккерта, який науково обґрунтував теорію цінностей. Науковець дотримувався думки, що пошуки сенсу життя можливі за умов усвідомлення цінностей, що лежать у його основі [16]. Своє бачення в розуміння проблеми цінностей внесли А. Бранко, Я. Вальсінер, У. Виртц, Д. Златев, К. Клакхон, У. Колб, Р. Прідді, М. Рокіч, Й. Цобели та інші. Науковці [3; 10; 11; 22; 23; 24; 25] всебічно розглядали і висвітлювали проблему: цінності як об'єкти, цінності як ціннісні орієнтації; цінності як норми; цінності як відношення; цінності як культурні ідеали; цінності як оцінка дій; цінності як можливі варіанти поведінки; цінності як переконання.

Докладне та ґрунтовне дослідження цього поняття представлено в працях Д. Леонтьєва. Аналіз різних підходів до розуміння цінностей дозволив відомому психологу виокремити три форми існування цінностей: 1) суспільні ідеали (соціальні ціннісні уявлення) – напрацьовані суспільною свідомістю і присутні в ній узагальнені уявлення про досконалість у різних сферах суспільного життя; 2) предметно втілені цінності – зафіксовані в культурі предметні втілення цих ідеалів у вигляді процесу діяльності людини (дії) або продукту діяльності (твори); 3) особистісні цінності – мотиваційні структури особистості («моделі належного»), які спонукають її до предметного втілення у своїй діяльності громадських ціннісних ідеалів [12, с. 22-26]. На думку Д. Леонтьєва, суспільні ідеали усвідомлюються суб'єктом, але можуть і не мати ніякого впливу на його діяльність, в той час як особистісні цінності – це ідеали, які визначають кінцеві орієнтири індивідуальної діяльності конкретного суб'єкту [12, с. 24]. Цю позицію

поділяють й інші дослідники, зокрема В. Лозова, яка розглядає цінність як внутрішній, емоційно освоєний суб'єктом орієнтир його діяльності [13]. Індивідуальні цінності є конкретизацією цінностей суспільства.

Цінності різноманітні і неоднорідні. В аксіології запропоновано багато варіантів їх класифікацій за різними критеріями. Не зупиняючись детально на цих класифікаціях, звернемо увагу на етичні цінності, ставлення до яких є складовою етичної культури. Серед етично значущих цінностей науковці [5; 6; 7; 12; 13] виокремлюють:

- головні людські цінності, що в більшій чи меншій мірі входять в усі інші етичні цінності: життя, свідомості, діяльності, свободи волі та ін.;
- чесноти, такі як справедливість, мудрість, сміливість, самовладання, любов до ближнього, правдивість і щирість, вірність і відданість;
- часткові етичні цінності, такі як здатність дарувати іншим свої духовні надбання, любов, спрямована на ідеальну цінність іншого.

Це одна з найбільш узагальнених класифікацій, що відображає уявлення про загальнолюдські моральні цінності. На основі цих універсальних цінностей будуються системи цінностей тієї чи іншої професійної спільноти людей, що задають орієнтири їх професійної діяльності. Існуючи у формі ідей, уявлень, норм, правил, мотивів і установок, цінності визначають професійну етичну культуру на соціальному і особистісному рівнях.

У кожної людини з дитинства формуються особисті ціннісні орієнтації, тобто ціннісні уявлення, за допомогою яких вона орієнтується в світі цінностей і визначає, які з цінностей є для неї більш значущими, а які менш. Д. Леонтьєв визначає ціннісні орієнтації як усвідомлені уявлення суб'єкта про власні цінності. Особистісні цінності і ціннісні орієнтації можна зрозуміти як два рівні однієї і тієї ж орієнтації суб'єкта на соціальні цінності. За термінологією Д. Леонтьєва, «особистісна цінність» співвідноситься з буттєвим рівнем цієї орієнтації, а «ціннісна орієнтація» як рефлексивне уявлення про власні цінності співвідноситься з її рефлексивним рівнем [12, с. 27-28].

Кожній особистості притаманна специфічна ієрархія цінностей. Тому деякі автори розглядають ціннісні орієнтації як відносно стійку впорядковану систему цінностей, що відповідає критерію їх значущості для суб'єкта [14; 21].

У педагогічній науці аксіологічний підхід розглядається як провідний методологічний підхід. З позицій аксіологічного підходу, вчені І. Бех, Л. Вовк, Л. Долинська, М. Каган, З. Карпенко, Б. Ліхачов, В. Рибалка, В. Сластьонін, О. Сухомлинська, М. Фіцула, та ін.) вважають, що змістом виховання є цінності життя. Дослідники говорять про тенденції аксіологізації освіти. З. Карпенко та В. Рибалка розглядають аксіологізацію як процес, результатом якого виступає розвиток ціннісного ставлення студента до пізнання, до професії, до себе та інших у стійкій, професійно значущій і життєвій ціннісній орієнтації, що зумовлюють пошук, оцінку, вибір і проєкцію свого життєвого шляху [9; 15].

Завдання дослідження обумовлюють необхідність розгляду специфіки

студентського віку з позиції системи цінностей цієї категорії населення. Психологами встановлено, що побудова і переоцінка системи цінностей – основний процес морального розвитку в підлітково-юнацькому віці. Студентський вік належить до періоду життя, який у віковій психології називають пізньою юністю, початком дорослості або ранньою дорослістю [2]. Психологи відзначають, що вік 18-20 років – це період найбільш активного розвитку інтелекту, моральних і естетичних почуттів, становлення і стабілізації характеру, оволодіння повним комплексом соціальних ролей дорослої людини. Характерною рисою морального розвитку в цьому віці є посилення свідомих мотивів поведінки. Посилюються такі якості особистості, як цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, самостійність, ініціатива, вміння володіти собою. Відбувається формування активної життєвої позиції, підвищується інтерес до моральних проблем. Багатьох цікавлять гуманістичні цінності, загальна спрямованість особистого життя, соціальна благодійність. Юність – період самоаналізу і самооцінок. Головна особливість юнацького віку полягає в усвідомленні людиною своєї індивідуальності, неповторності, в становленні самосвідомості і формуванні образу «Я». В юності найбільшою мірою проявляється прагнення до свободи, самовираження і самоствердження, формуються ідеали і віра в ідеали, і ця віра насичує життя високою духовністю [2; 19].

Як відзначає І. Бех, етичні засади людини повинні формуватись у ранньому дитинстві та безперервно підживлюватись, розширюватись, знаходити нові форми: «Тож постійність є основною умовою духовно-морального життя особистості. Всі великі люди знали, що найменші перерви у роботі згубні для успіху. Неперервність, про яку йдеться, стосується постійних вправ вищих психологічних функцій – розуму, почуттів, волі. Саме в цьому полягає сутність духовно-морального самовиховання і саморозвитку, що має здійснюватися відповідно до природжених задатків» [1, с 24].

Щоб це сталося, на думку Л. Вовк [4, с. 51–59], В. Галузяка [6], вища освіта повинна різнобічно та постійно пропагувати, вводити та підтримувати фундаментальні моральні цінності, прояснювати їх зміст і їх дієвість у житті та професійній діяльності. Опрацювавши роботи науковців, визначаємо, що етику потрібно розуміти як один із засобів професійної підготовки. Викладання етики або викладання етичних тем в інших курсах має переслідувати три різні завдання, спрямовані на: виховання та розвиток особистості, громадянина і фахівця-професіонала.

Література

1. Бех І.Д. Виховання як духовно-моральне удосконалення особистості. / І.Д. Бех // Рідна школа. – 2014. – № 4-5. – С 24-30.
2. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. Г. Видра. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 112 с.
3. Виртц У. Жажда смысла: Человек в экстремальных ситуациях: Пределы психотерапии / У. Виртц, Й. Цобели; [пер. с нем.]. – М.: Когито-Центр, 2012. – 328 с.

4. Вовк Л.П. Історико-педагогічне обґрунтування аксіологічної підготовки вчителя / Л.П. Вовк // Педагогіка духовності: поступ у третє тисячоліття: Матеріали міжнародної конференції. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – С. 51–59.
5. Вознюк Н. М. Етико-педагогічні основи формування особистості : навч. посіб. / Н. М. Вознюк. – К. : Центр навч. л-ри, 2005. – 196 с.
6. Галузяк В. М. Розвиток професійної спрямованості студентів вищих медичних навчальних закладів: монографія / В. М. Галузяк, С.І. Тихолаз. – Вінниця: Нілан, 2016. – 228 с.
7. Занюк С.С. Психологія мотивації: Навч. посібник/ С.С. Занюк. – К., 2002. – 304 с.
8. Запорожец А.В. Избранные психологические труды. Т. 1 / А.В. Запорожец. – М.: Педагогика, 1986. — 323 с.
9. Карпенко З.С. Аксіологічна психологія особистості / З.С. Карпенко. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
10. Клакхон К. Зеркало для человека. Введение в антропологию. Перевод с английского под редакцией А.А. Панченко. – СПб., «Евразия», 1998. — 352 с.
11. Колб У. Изменение значения понятия ценностей в современной социологической теории // Современная социологическая теория в ее преемственности и изменении / Под ред. Г. Беккера, А. Боскова. – М.: Изд-во ин. литературы, 1961. – С. 122 -128.
12. Леонтьев Д. А. Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции / Д. А. Леонтьев // Вопросы философии. -1996. – №4. – С. 15-28.
13. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В. І. Лозова, Г. В. Троцько ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – 2-е вид., виправл. і доп. – Х. : „ОВС”, 2002. – 400 с.
14. Максименко С. Д. Педагогіка вищої медичної освіти: підручник / С. Д. Максименко, М. М. Філоненко. – К. : Центр учб. л-ри, 2014. – 288 с.
15. Рибалка В.В. Аксіологічні основи психологічної культури особистості: навчально-методичний посібник / В.В.Рибалка // Акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Інститут обдарованої дитини АПН України. Укр. наук.-метод. центр практич. психології і соц. роботи. — К. : [б. и.], 2009. — 326 с.
16. Риккерт Г. Философия жизни[пер. с нем.]. –К.: «Ника-Центр», 1998. – 439с.
17. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн.- СПб, 2005.- 713 с.
18. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологи / В. А. Семиченко. – К.:Миллениум, 2004.– 521с.
19. Сергєєнкова О. П. Вікова психологія : навч. посіб. для вnz / О. П. Сергєєнкова [та ін.]. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.
20. Хамітов Н. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. / Н. Хамітов Л. Гармаш С. Крилова– 4-е видання перероблене та доповнене – К.: КНТ, 2016. – 396 с.
21. Холковська І.Л. Технологія діяльності соціального педагога: Курс лекцій / І.Л. Холковська. – Вінниця: Нілан, 2013. – 196 с.
22. Robert Priddey. The Human Whole. An Outline of the "Higher" Psychology. <http://robertpriddy.com/P/6values.html>.
23. Rokeach M. Nature of Human Values by Milton Rokeach. – New York, The Free Press, 1973. – 438pp.
24. Valsiner, J., Branco, A. U. (2012). Cultural Psychology of Human Values. Advances in Cultural Psychology. Information Age Publishing Inc. – 294 p.
25. Zlatev, Jordan A. hierarchy of meaning systems based on value [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lucs.lu.se/LUCS/085/Zlatev.pdf>.